

Converses a París - 2 -
amb Lacaton & Vassal
(per Elisabet Mallafré i Paula Esquinas)
2020 07 29

refs.

Fotografies per turistes anònims.

Diagramació i maqueta per Félix Arranz.

ETSAB UPC 2020

#a_punts #etsab_interiors #etsabupc #laupc #paranimfarquitectura

#GARqEtsaB #MARqEtsab #estudiantesETSAB #estudiantsETSAB

v1.

Aquest document recull part de la conversa amb **Anne Lacaton** i **Jean Philippe Vassal** que Paula Esquinas i Elisabet Mallafré vàrem fer en el seu estudi professional a París a finals de 2016. Amb aquest viatge a París tractàvem d'obrir mirades a l'experiència de l'arquitectura a França.* El document inclou l'apostilla d'una conclusió no conclusiva redactada en 2020 per Elisabet amb precisions de Paula.

El text de la conversa reflecteix fragments espontanis directament dictats per *Anne* i Jean Philippe. Assegudes al voltant d'una taula en el seu estudi, dins d'un interior d'illa parisí, vam xerrar sobre el seu apropament personal a l'arquitectura, els principis de l'estudi, però també sobre la seva pràctica professional i sobre les situacions arran de l'experiència.

(*) El viatge i dos de les converses –amb *Lacaton & Vassal* i amb l'*Atelier du Pont*– van ser possibles amb motiu de l'acord de col·laboració subscrit pel consell de l'agència d'activisme editorial *Scalae* amb la direcció de l'Escola Tècnica Superior d'Arquitectura de Barcelona, en juliol de 2015.

Converses a París - 2 -

amb Anne Lacaton i Jean Philippe Vassal, Lacaton & Vassal

Una escola diferent...

Era l'any 1992... érem estudiants de 5è curs. Crec que vam viure un temps de l'escola on era tot un joc, vacances.. És molt interessant estudiar arquitectura, ja que reps moltes sensacions... has d'estar obert.

Vam començar a l'escola d'arquitectura l'any 68, a França. Llavors l'escola era molt diferent, en aquell moment, els estudiants definíem les normes, no els professors. Recordo que estàvem al primer o segon curs i hi havia estudiants més grans que nosaltres. Fèiem grups d'estudiants des del primer any fins l'últim i nosaltres definíem els temes, els exercicis. Era una escola normal... però era fantàstic, quan tens 20 anys, viure aquella situació... Tot estava obert.

Els estudiants definíem els contractes. Per exemple, grups d'estudiants de 3 o 4 persones, interessades per un mateix tema, buscàvem professors i els hi dèiem: d'acord, nosaltres volem treballar amb tu amb això durant aquest semestre, estàs d'acord? I així tancàvem aquell acord i començàvem a treballar. Tot això va passar en el moment en què hi havia Archigram. Era molt interessant veure com sorgien tots aquells experiments.

Si dibuixes una línia...

Vam aprendre amb Jacques Hondellate. Ell era... mai he conegut a algú com ell. Recordo que quan anàvem a l'escola, i dibuixàvem, ell sempre preguntava per cada línia que fèiem. "Quan dibuixis una línia, has de saber per què la dibuixes." "Estàs segur?" No pots dibuixar una línia si no estàs segur.

Quan estiguis dibuixant, has d'explicar per què aquesta línia comença i acaba aquí.

Quan estàvem discutint sobre alguna cosa, podíem dibuixar les línies que ja eren existents. El què sabem ho dibuixem. Però després d'això, només parlàvem amb ell i era fantàstic perquè anàvem a alguna cafeteria pel matí, ens hi podíem estar una o dues hores i així describíem el projecte. Amb una increïble precisió i sense fer cap dibuix...

Una especial visió de l'espai. Ell deia: la teva mà pensarà per tu. Primer de tot has de pensar en el projecte i fer-ho pas per pas. Tenint unes prioritats.

El primer projecte en el que vam estar associats va ser una casa.

Tinc curiositat per tot...

Tinc curiositat per tot... És tot una qüestió d'observació. Sempre m'impressiono fàcilment per qualsevol situació. Crec que és important trobar, fins i tot en la pitjor situació, què és sorprenent, allò positiu inclús en una "mala" situació. Podria ser un desert, un bosc, els suburbis, podrien ser coses molt simples. Crec que es basa en l'observació i el temps. No s'ha d'anar ràpid, cal prendre'ns el suficient temps... per somiar.

Sempre intentem tenir els ulls oberts i no veure les coses amb idees prèvies sobre com haurien de ser. Crec que hem mantingut aquesta capacitat, quedem meravellats per les petites coses, que poden ser coses senzilles com un bosc...

Probablement el període a l'Àfrica va ser el més intens. Al desert t'enfrontes situacions molt radicals. Per exemple, la horitzontalitat, el no-res... només veure una línia; l'horitzó i el cel, el sol, i de sobte, algú travessa "aquesta situació", amb un camell, o una família o un cotxe. De cop, apareix alguna cosa, i et quedes fascinat.

És el no-res, aquella calor, l'absència d'ombres... si apareix una ombra és increïble. El valor d'aquesta ombra és fantàstic. És increïblement excepcional.

I la manera com l'home és capaç de fer un metre quadrat d'ombra jugant amb unes branques, o simplement amb una camisa. Aquest gest tant senzill... és com una ballarina.

La nostra ciutat està plena d'aquestes situacions si ens fixem. No tenim cap problema per somiar on sigui. És una cosa que ens arriba amb molta facilitat.

El màxim...

Tot és una qüestió de suma. Tot allò que pots afegir. En lloc d'escollir una única decisió. D'això es tracta, tot el que puguis agafar, el màxim des de diferents punts de vista i no crear un compromís. Allò que sembla impossible, no ho és, necessita una resposta. Aquesta resposta, precisament, es basa en enfrontar aquest tema. És inclús més que una suma, una multiplicació. No són el mateix, quan agafes diferents punts de vista, acaba surgint una espècie de multiplicació. I tot això és molt interessant, ja que tota l'estona, estem pensant en espai, arquitectura... sembla que tota l'estona només agafem un únic punt de vista. Treballem amb altres professions i sembla que tothom tingui interessos oposats, però no és així, només ho sembla. Per això és necessari sumar tots els punts de vista i no crear un compromís, eliminant algun d'ells. No fem el mínim, fem el màxim d'aquesta situació.

Crec que l'arquitecte ha de proporcionar les millors condicions per tal de treure el màxim profit en això, ha de ser capaç de compartir el màxim i no el mínim.

Hem de donar el dret a tothom. El problema de la negociació és que moltes vegades el resultat és trobar el punt mig, i crear un compromís amb totes les diferents opcions i opinions. Tendim a buscar aquest punt mig a l'hora de decidir entre tots perquè sembla que totes les opinions s'oposin. Però creiem que la millor solució és donar el dret a tothom. No hi ha coses oposades, hem de buscar la millor solució per tal que tots estiguem satisfets. Crec que és molt interessant crear una resposta a partir de diferents opinions.

I això passa per tots els projectes. Podríem posar d'exemple la casa al bosc a Cap Ferret. Vam tenir l'oportunitat de construir al bosc. I això va suposar dues situacions: ja que si construïem, tallàvem el bosc. Aquí sorgeix aquesta situació on pots sumar, i crear una multiplicació. Perquè vam mantenir el bosc tal com és, tots els troncs, les branques... i a l'hora vam construir, respectant tot el què hi havia. Vam sumar els dos sistemes, tot junt, mantenint les qualitats de cada un d'ells.

És molt important cuidar el què tenim. Primer de tot, nosaltres observem les qualitats del què tenim, abans de rebutjar qualsevol cosa o abans de pensar en substituir totalment alguna cosa per una altra.

"It's all already there"...

Ja tot està allà... quan ets arquitecte, pots pensar fàcilment què és el que pots aportar en un projecte, però el més important és el que ja hi ha. Per a nosaltres no hi ha res a aportar, perquè les coses sempre hi són.

Fascinats per l'Univers...

Tenim molts debats oberts. No només sobre arquitectura.

Sí, perquè és interessant i és emocionant quan ens trobem al límit de l'arquitectura... ciència, astronomia, agricultura. És interessant l'astronomia considerant l'arquitectura... què és l'espai? Aprenc, investigo...

Estic fascinat per l'univers, també és un vincle amb el desert en certa manera. Fa poc vaig llegir sobre la finitud de l'Univers, tothom pensa que és infinit... Saps que l'Univers no és infinit? No sé si la investigació era correcta, però l'investigador va dir que no ho és, l'univers és finit, però alhora no té fronteres i no té límits. Això vol dir, per exemple: una pilota de futbol té 12 cares, oi? L'univers podria ser el mateix, en el moment en què surts fora d'ella, de dins cap a fora per una cara, és el mateix que sortir fora i entrar... No és fàcil imaginar-ho. Per a mi és molt interessant, veure l'espai des d'altres punts de vista. L'espai arquitectònic és fascinant. Què hi ha fora, què hi ha dins...?

És una manera fantàstica de repensar l'arquitectura, crec que en el disseny del projecte intentem estar sempre dins de l'espai i no fora, com puc explicar-ho..., una mena de situació infinita, com si sempre ens moguéssim de fora cap a dins. I fins i tot quan s'hagi realitzat l'edifici es pot veure això lluny i això forma part de l'espai.

I el desert és un interior, per l'home del desert, és casa seva.

Ens agrada la poesia...

Ens agraden els poemes Estan molt vinculats amb l'arquitectura. Tot es basa en les lletres. Necessitem algunes lletres per fer una paraula, necessitem algunes paraules per fer una frase i algunes frases per fer un text. En l'espai arquitectònic passa exactament el mateix. Necessitem fragments d'espai..., que combinem, aquest després d'aquest, després aquest... i tots ells, per fer un projecte.

Mínimes paraules per expressar el màxim de sentiments.

Sempre ens fascinen aquests grans poemes. Concretament, aquesta capacitat d'utilitzar les millors i el mínim de paraules per ser elegants...

Les paraules correctes, la precisió, l'exactitud... és una cosa molt important en l'arquitectura.

Se'ns donen millor els espais que les paraules!

Aquesta relació amb els textos, els poemes, la literatura... són exercicis realment complicats, l'elecció de paraules. Una paraula no es pot substituir per una altra, perquè està en el lloc adequat

i en la literatura, els poemes es basen en aquest principi de paraules mínimes. És una cosa que ens agrada pensar a l'hora de dissenyar els projectes, utilitzar materials mínims, materials adequats. Per tal de beneficiar l'espai, tenir una sensació de llibertat d'usos.

Crec que als poemes hi ha una qüestió de bellesa, elegància, lleugeresa... Ens sembla interessant perquè l'arquitectura és similar a això. Un edifici pot ser pesat, sòlid, però encara que sigui pesat, tindrà lleugeresa. La lleugeresa l'entendem més d'aquesta altra manera... poètica.

També m'agrada pensar en la traducció de la poesia, és un tema molt complex. Una cosa és fer el poema amb el teu idioma, però la traducció...és extremadament complex perquè s'ha de mantenir l'essència, la bellesa, els elements.

Altres usos que no esperàvem...

Com arquitecte, crec que hem de proporcionar espais per usos i per a la vida. Si l'arquitectura necessita masses pautes per utilitzar-la, hi ha alguna cosa que fem malament. Potser necessitem algunes petites pautes per utilitzar alguns elements, dispositius climàtics, com obrir o tancar certes coses... Però la gent troba de forma ràpida i fàcil l'ús de l'espai i millor del que ens imaginem.

Sí... No és una regla. L'espai és com un vestit. De la mateixa manera que un dissenyador de moda no t'indica com has de portar la roba, nosaltres hem de fer el mateix com arquitectes, crec que és una cosa natural. Fins i tot s'inventen altres usos que no esperem i això és encara més interessant. Moltes vegades, quan anem a l'escola de Nantes o a Latapie House o al Palais Tokio, sempre ens quedem sorpresos per totes les coses que no ens esperàvem que fessin. Ho veiem i acabem dient: Ah! Això també és possible!

Definir la natura...

No tinc una imatge de la natura, com la típica imatge que podria veure en una revista o fins i tot com passa a les grans competicions, una mena d'idea de natura on apareix per tot arreu i es proposa fer la ciutat ecològica. No és aquesta idea la que tenim, la natura no és una cosa tan simple. La natura també engloba elements com el clima, la llum, la ventilació... però també la vegetació. Crec que és important comprendre noves formes de viure, més simples, pensant en la natura.

D'una manera més senzilla, per mi la natura és allò que existeix. El que existeix i de vegades s'hauria de recuperar, perquè ha desaparegut. Palais Tokio és natura. Era una situació existent. Calia mantenir aquesta naturalesa i permetre que la vida tornés a entrar.

En una ciutat, de fet, tot el que s'ha de construir forma part d'aquesta naturalesa, només es tracta de com podem fer-ho útil, net, conviure amb la naturalesa. Si parlem de l'ornament... crec que és necessari per a l'arquitectura. Crec que la idea d'ornament no és oposada a la natura... L'ornament és un problema quan substitueix allò que és natural, però quan és un complement addicional, essencial per una raó. Però quan pren part de la nostra sensibilitat... és part de l'arquitectura, el necessari no ha de ser essencial... necessari pot incloure també coses que són molt importants per les persones; el plaer per exemple. Petits moments de plaer són importants.

Per exemple, nosaltres... tenim diversos projectes com a Londres, una competició o un projecte d'un museu a Xina on vam fer servir estàtues del segle IX a l'interior com si fossin arbres, les estàtues es poden tocar, són elements familiars... i molt sovint travessa des pels diferents nivells del projecte. Són essencials pel projecte, mantenen una relació molt forta amb les persones, encara que no siguin elements essencials per aquella arquitectura, o són pel projecte...

També té sentit, reflectir, donar una forma o fer arquitectura icònica. Actualment, la majoria dels edificis importants, museus, edificis públics, acaben sent elements icònics. A Xina, per exemple, alguns edificis acaben assemblant-se a la seva funció, fan edificis en forma de flors, sabates, és interessant de veure però no ens referim a aquesta forma de icona, l'edifici és un edifici i la icona sorgeix a partir d'alguna altre cosa, no ha de ser directament la forma. Pot ser l'ús, les estàtues... alguna cosa especial que el fa diferent als altres. No és fàcil definir-ho.

Dubtar...

Intentem ser curiosos tot el temps. Anem canviant, ensenyem...

De vegades, els estudiants ens fan qüestionar moltes coses...

Nosaltres també qüestionem les coses. Crec que l'arquitectura és també interessant quan no ets segur...

El dubte forma part de l'aprenentatge.

No pots fer un projecte sempre fent el mateix, cada projecte és completament diferent. Sempre hi ha molts mètodes interessants i per tant, sempre ens mantenim oberts. Intentem arriscar-nos sempre en la manera de treballar, els edificis que proposem no són sempre el mateix, assumim riscos, i això és emocionant.

Tenim molt a aprendre i els projectes ens impulsen a fer-ho, perquè els programes són diferents, la mida, la ubicació, les persones que anem coneixent... cada vegada que comencem és tota una oportunitat nova.

De vegades és difícil mostrar o defensar les nostres idees, per exemple, en la discussió permanent de transformar edificis en lloc

d'enderrocar-los. Algunes vegades tenim èxit, però molts altres acaben enderrocats. Probablement no expliquem les coses bé, potser podríem ser més precisos per tal de convèncer, entendre com està canviant la societat, ens hem d'adaptar, resistir, lluitar...

Anne Lacaton

Jean Phillip Vassal

Paris, 25-26 novembre 2016

Conclusió no conclusiva:

Quan parlem de poesia (tres anys després, 2020)

Aquell cap de setmana ens va produir una sensació molt intensa. París és una ciutat molt especial i Lacaton Vassal també... Els hi tinc molt d'apreci perquè van ser els primers arquitectes que vaig conèixer a l'escola. El primer dia de classe, va arribar a les meves mans un retall de paper amb una secció de la casa del bosc de Cap Ferret. Jo no havia tingut cap referència arquitectònica prèvia, a partir d'ells vaig començar a créixer amb idees molt diferents. Veure que existia una casa travessada per arbres em va fer entendre que en un projecte no hem de comprometre'ns, ni descartar res. Es tracta d'una suma d'elements que acaben potenciant el lloc. No hi ha límits a l'hora de crear, ni problemes, és important veure cada situació com una possible solució, sempre avantatges que faran que aquest projecte sigui especial en aquell lloc. Havia de mantenir-me oberta a tot i no tenir mai cap prejudici.

En entrar al seu estudi em vaig quedar sorpresa quan vaig sentir que era d'ells, se sabia. Les seves cortines blanques i infinites, la seva amplitud, la seva naturalesa, la llum, el desordre ordenat de llibres, estava molt clar que eren ells.

Quan vaig veure a Jean Philippe vaig notar que era algú diferent a la resta. Els seus ulls eren molt fràgils i expressaven molt, vaig sentir que connectàvem ràpid. El primer que va fer va ser ensenyar-nos la seva preciosa galeria d'orquídies. Anne Lacaton era qui mantenia l'ordre, era pau i raó. Vam seure amb ells en una de les seves grans taules i vam començar a xerrar... em vaig sentir una esponja i només pensava en la sort que tenia de poder escoltar-los.

Jo era un full en blanc i em vaig formar a partir d'ells. Van parlar de la importància de la curiositat, d'observar, de deixar-se sentir per tot el que ens envolta, de mirar amb els ulls oberts i sempre començar de zero perquè cada situació nova és un món. Vaig sentir la llibertat que tenien, són joves.

Jean Philippe Vassal va parlar de poesia i aquí, la veritat, vaig quedar rendida als seus peus quan em va fer veure la fragilitat que tenen les paraules, de com cadascuna d'elles té el seu lloc, i que tot el conjunt manté una harmonia completament única. Canviar alguna cosa vol dir destruir aquesta naturalesa. Això és aplicable a l'arquitectura, un mínim d'elements que configuren una major qualitat d'espai, d'aire, de llum.

El projecte sorgeix del lloc, entendre això és essencial per a ells, no volen imposar-se. Tot ja està allí mateix, no cal aportar res més. Per això, veuen molt clar que ara toca reparar les ciutats, veure les oportunitats dins d'allò que ha quedat sense ús i busquen oportunitats noves i millorar el que ja existeix. El Palais de Tòquio es un clar exemple del què ens diuen, aquesta manera de pensar que busca reparar i que sorgeix del propi lloc. També volen espais lliures, no forçar mai les funcions dels espais, sinó deixar marge per a l'experimentació. Per això, sempre queden sorpresos quan tornen als seus projectes i veuen els seus nous usos, exploren aquesta llibertat que els deixen als usuaris. Ells sempre segueixen aprenent perquè els fascina observar aquestes situacions espontànies que apareixen al seu voltant. Aquest aprenentatge constant fa que tinguin una gran capacitat de treure profit en qualsevol situació fent el mínim, de la mateixa manera amb la qual es treballaria en un desert, els fascina jugar amb els elements primaris per fer arquitectura: llums, ombres, el vent, la pluja, les textures... Es tracta d'obtenir més construint el mínim, gairebé no construint! Aquesta forma de pensar queda reflectida en totes les escales, treballen amb un nombre reduït de materials, però sempre molt eficaços. Aposten per les relacions directes, així les coses són més precises. No volen amagar res. Els seus espais no són neutres i deixen rastre...

Tot el que ens van explicar va finalitzar al seu terrat, vam pujar a dalt, i de sobte se'ns va obrir París i un preciós jardí cuidat per Jean Philippe, i això no va ser el més impressionant... entremig de totes aquestes meravelles apareixia tot un sistema que alimentava una bombolla immensa, un espai fascinant fet per ells, per tombar-se, veure París... i seguir observant.

Elisabet Mallafré i Paula Esquinas
Barcelona, juliol 2020

A punts és una col·lecció de documents que recopila experiències, relats, lliçons, matisos, crítiques, qüestions i situacions diverses de persones que formen o han format part de la comunitat humana, acadèmica i professional de la Escola Tècnica Superior d'Arquitectura de Barcelona, UPC.

S'ofereixen per la seva lliure circulació i reimpressió. La lectura directa en pantalla és possible en etsab.upc.edu

No es permet la seva reproducció amb finalitats comercials ni en mitjans, suportats publicitàriament, de cap tipus ni format.

A punts es una colección de documentos que recopila experiencias, relatos, lecciones, matices, críticas, cuestiones y situaciones diversas de personas que forman o han formado parte de la comunidad humana, académica y profesional de la Escola Tècnica Superior d'Arquitectura de Barcelona, UPC.

Se ofrecen para su libre circulación y reimpresión. La lectura directa en pantalla es posible en etsab.upc.edu

No se permite su reproducción con fines comerciales ni en medios, soportados publicitariamente, de ningún tipo ni formato.

ETSAB UPC · PARANIMF ARQUITECTURA · DOCUTEC

